

PUBLISKAIS PĀRSKATS

Par sabiedriskā labuma organizāciju darbību un aktualitātēm 2023.gadā

1	<u>IEVADS</u>	2
2	<u>SATURA KOPSAVILKUMS</u>	3
2.1	 VISPĀRĒJĀS TENDENCES	3
2.2	 2023.GADA KOPSAVILKUMS	3
3.	<u>SLO UN TO DARBĪBAS ANALĪZE</u>	5
3.1.	 SLO VEIKTĀ SAIMNIECISKĀ DARBĪBA	7
3.2.	 SLO STATUSA PIEŠĶIRŠANAS UN ATŅEMŠANAS TENDENCES	9
3.3.	 SLO IEŅĒMUMI	11
4.	<u>ZIEDOTĀJI SLO</u>	14
4.1.	 ZIEDOJUMU APJOMI	14
4.2.	 ZIEDOJUMIEM IZMANTOTO NODOKĻU ATVIEGLOJUMU APMĒRS	16
5.	<u>SLO SISTĒMĀ NODARBINĀTIE UN NOMAKSĀTIE NODOKĻI</u>	18
6.	<u>SLO AKTUALITĀTES</u>	19

1 IEVADS

Publiskais pārskats par sabiedriskā labuma organizāciju (turpmāk - SLO) darbību un aktualitātēm 2023.gadā sagatavots, lai sniegtu izsmelšu informāciju ieinteresētajām pusēm. Tas ir paredzēts gan SLO un statusa pretendentiem, gan esošajiem un potenciālajiem ziedotājiem, Sabiedriskā labuma komisijas (turpmāk - SLK) locekļiem, kā arī plašākai sabiedrībai. Pārskata mērķis ir sniegt visaptverošu ieskatu SLO darbības rezultātos, tādējādi veicinot izpratni par sabiedriskā labuma būtību, tā darbības apmēriem un rezultātu dinamiku pēdējo gadu laikā.

Finanšu ministrija (turpmāk - FM) ir valsts pārvaldes institūcija, kuras uzdevums ir izstrādāt un veidot valsts politiku sabiedriskā labuma jomā, kā arī nodrošināt tās īstenošanas uzraudzību. FM kompetencē ir arī sadarbība ar citām valsts institūcijām, kā arī biedrībām un nodibinājumiem, lai veicinātu vienotu un efektīvu sabiedriskā labuma politikas ieviešanu.

Izpildinstitūcija, kas īsteno valsts politiku sabiedriskā labuma jomā ir Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk - VID), kurš ir tieši atbildīgs par SLO statusa piešķiršanas, atņemšanas un uzraudzības procesu. Tā galvenie pienākumi ietver SLO darbības atbilstības izvērtēšanu normatīvo aktu prasībām, kā arī kontroli pār to, vai organizācijas patiešām ievēro sabiedriskā labuma principus un sasniedz deklarētos mērķus, atbilstoši SLO likumā noteiktajam.¹ VID tīmekļa vietnē ir pieejamas 2024.gadā FM aktualizētās Vadlīnijas par Sabiedriskā labuma organizāciju likuma (turpmāk - SLO likums) būtību (saite: [Downloads](#)).

Savukārt SLK ir koleģiāla un konsultatīva institūcija², kuras galvenais uzdevums ir izvērtēt organizāciju pieteikumus SLO statusa iegūšanai; sniegt atzinumu par statusa atņemšanu un sniegt ieteikumus VID lēmuma pieņemšanas procesā. SLK darbība balstās uz objektivitātes un taisnīguma principiem un tā nodrošina, lai SLO statusa piešķiršana būtu pamatota un balstīta uz organizāciju reālo ieguldījumu sabiedrības labā.

SLO likums stājās spēkā 2004. gada 1. oktobrī, un tā mērķis ir veicināt biedrību un nodibinājumu, kā arī reliģisko organizāciju un to iestāžu sabiedriskā labuma darbību. Likumdevējs ir noteicis, ka nevalstiskām organizācijām (turpmāk - NVO), kas pretendē uz SLO statusu, ir jādarbojas SLO likumā noteiktajās sabiedriskā labuma darbības jomās. Sabiedriskā labuma darbība ir tāda darbība, kas sniedz nozīmīgu labumu sabiedrībai vai kādai tās daļai, it sevišķi, ja tā vērsta uz:

- labdarību;
- cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību;

¹ Plašāka informācija sniegta sadaļā "1.3 .SLO statusa piešķiršanas un atņemšanas tendences".

² Sabiedriskā labuma komisijas sastāvā ir 12 komisijas locekļu. No tiem sešus pilnvaro valsts iestādes un sešus izraugās atklātā konkursā no Latvijas Republikā reģistrēto biedrību un nodibinājumu izvirzītajiem, atbilstoši 2004.gada30.novembra Ministru kabineta noteikumiem Nr.976 "Sabiedriskā labuma komisijas nolikums".

- pilsoniskas sabiedrības attīstību;
- izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu un slimību profilaksi;
- sporta atbalstīšanu, tajā skaitā augstu sasniegumu sporta, atbalstīšanu;
- vides aizsardzību;
- palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās;
- sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu.

2 SATURA KOPSAVILKUMS

2.1 VISPĀRĒJĀS TENDENCES

SLO DARBĪBU PĒDĒJOS GADOS BŪTISKI IETEKMĒJA GAN COVID-19 PANDĒMIJA, GAN KARADARBĪBA UKRAINĀ. VEIKTAS ARĪ BŪTISKAS IZMAIŅAS SLO GRĀMATVEDĪBAS KĀRTOŠANAS NORMATĪVAJOS AKTOS.

- COVID-19 pandēmijas laikā 2020. gadā tika novērots SLO skaita samazinājums, kas bija saistīts ar organizāciju darbības ierobežojumiem un finansiālajām grūtībām. Vienlaikus daudzas labdarības organizācijas saskārās ar ziedojumu apjoma samazinājumu. Neskatoties uz finansiālajām grūtībām, lielākā daļa SLO pielāgojās jaunajiem apstākļiem, meklējot alternatīvus finansējuma avotus un pielāgojot savas darbības formas, lai turpinātu sniegt atbalstu sabiedrībai.
- Sākot ar 2022. gadu, karadarbība Ukrainā veicināja ievērojamu pieaugumu SLO kategorijā "Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi". Salīdzinot ar 2021. gadu, 2022. gadā ziedojumu apjoms palielinājās par vairāk nekā 30 milj. *euro* jeb 42%, sasniedzot 77,5 milj. *euro*. Šis pieaugums galvenokārt skaidrojams ar sabiedrības aktīvo iesaisti un sniegto atbalstu Ukrainas sabiedrībai.
- Ar 2022.gada 14. jūlija stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 439 "Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošānu", kas paredz, ka SLO ir jānodala saimnieciskās darbības ieņēmumi un izdevumi no citiem ieņēmumiem un izdevumiem. Tas nozīmē, ka grāmatvedībā ir jāveic atsevišķa uzskaitē saimnieciskajai darbībai, lai nodrošinātu pārskatāmību un atbilstību normatīvajiem aktiem.

2.2 2023.GADA KOPSAVILKUMS

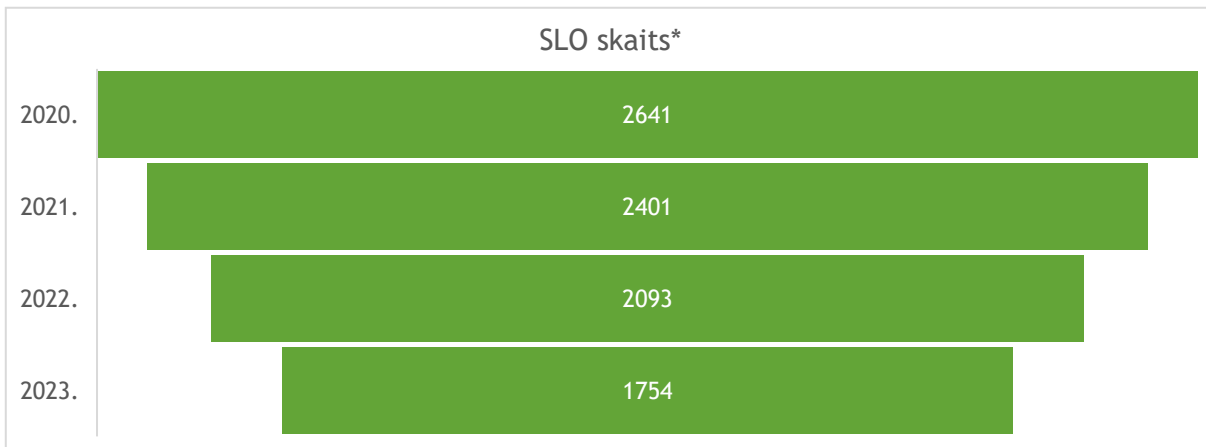
NERAUGOTIES UZ TO, KA SLO SKAITS PĒDĒJOS GADOS IR SAMAZINĀJIES, NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU INTERESE SNIEGT SABIEDRISKO LABUMU UN IEGŪT SLO STATUSU PĒDĒJĀ LAIKĀ ATKAL PIEAUG

- 2023. gada dati liecina par pieaugošu organizāciju skaitu, kas pretendē uz SLO statusu un kuru mērķis ir sniegt sabiedrisko labumu. 2023.gadā SLO statuss tika piešķirts 101 organizācijai, kas ir par 20 vairāk nekā iepriekšējā gadā.
- 2023.gadā organizāciju skaits, kurām tika atņemts SLO statuss (arī uz pašu iesnieguma pamatu), ir būtiski samazinājies - vairāk nekā trīs reizes jeb par 297 organizācijām, un kopumā statuss tika atņemts 135 organizācijām, galvenokārt uz pašu iesnieguma pamata.

- Neskatoties uz to, ka 2023. gadā SLO kopējais saņemto ziedojumu un dāvinājumu apjoms samazinājās par 14,7%, sasniedzot 66,3 miljonus *euro*, šis apjoms joprojām ir ievērojams. 2023. gada ziedojumu līmenis par 47,1% pārsniedz 2021. gada līmeni (kad vēl nebija sākusies Krievijas iebrukuma Ukrainā radītā ārkārtējā situācija un plaša mēroga ziedošanas kampaņas).
- Vērtējot SLO pēc saimnieciskās darbības veiktajām aktivitātēm, var secināt, ka mazāk nekā puse jeb 41% SLO veic saimniecisko darbību, un tikai 9% SLO saimnieciskās darbības ieņēmumi pārsniedz 50% no visiem ieņēmumiem.
- Salīdzinot SLO un NVO īpatsvaru saimnieciskās darbības veikšanā, var secināt, ka organizācijas ar SLO statusu ir ievērojami aktīvākas - 38% no SLO nodarbojas ar saimniecisko darbību, kamēr šis rādītājs NVO vidū ir tikai 18%. SLO bieži ir nepieciešami papildu finanšu resursi, lai atbalstītu savas sabiedriskā labuma aktivitātes.
- No kopējā SLO skaita algotus darbiniekus nodarbina mazāk nekā puse jeb 39,9% SLO.

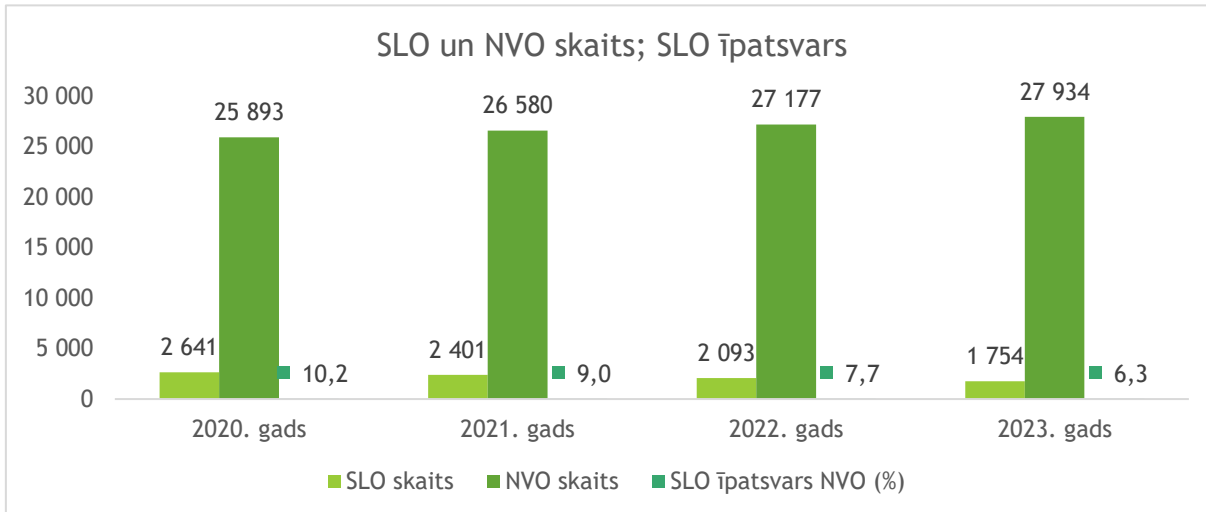
3. SLO UN TO DARBĪBAS ANALĪZE

2023. gadā Latvijā darbojās 1 754 SLO. Pēdējo gadu dati³ rāda, ka SLO skaits pakāpeniski samazinās, un arī 2023. gada rādītāji apstiprina šīs izmaiņas (1. grafiks). Salīdzinot ar 2020. gadu, kad SLO statuss bija piešķirts 2 641 organizācijai, to skaits ir samazinājies par 34%, tomēr šīs izmaiņas notiek pakāpeniski un dažādu faktoru ietekmē.

1.grafiks. SLO skaita izmaiņu dinamika, 2020.-2023.gads. Avots: VID dati (* SLO skaits kaut vienu dienu attiecīgajā gadā).

Savukārt NVO kopējais skaits ir pieaudzis no 25 893 (2020. gadā) līdz 27 934 (2023. gadā). Līdz ar to ar SLO statusu īpatsvars katru gadu samazinās un 2023.gadā bija 6,3% (2.grafiks).

2.grafiks. Kopējais NVO skaits un SLO skaits 2020- 2023.gadā. Avots: VID dati

SLO skaita samazinājuma tendence ir skaidrojama ar vairākiem faktoriem, no kuriem nozīmīgākais - pastiprināta uzraudzība atbilstoši SLO likumā noteiktajām prasībām. VID pēdējos gados ir ievērojami

³ Informējam, ka, gatavojot pārskatu par 2023. gadu, salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, ir mainīta metodoloģija, kas tiek izmantota SLO vienību skaita noteikšanai pa gadiem. 2023. gada pārskatā SLO vienību skaits norādīts, ņemot vērā tās vienības, kas ir bijušas aktīvas vismaz vienu dienu attiecīgajā gadā. Iepriekšējo gadu publiskajos pārskatos SLO vienību skaits tika norādīts pēc vienību skaita uz konkrētā gada 1.janvāri. Šīs izmaiņas ir ieviestas ar mērķi nodrošināt atbilstošu SLO vienību skaita atspoguļojumu, kas labāk ataino faktiskās izmaiņas gada griezumā.

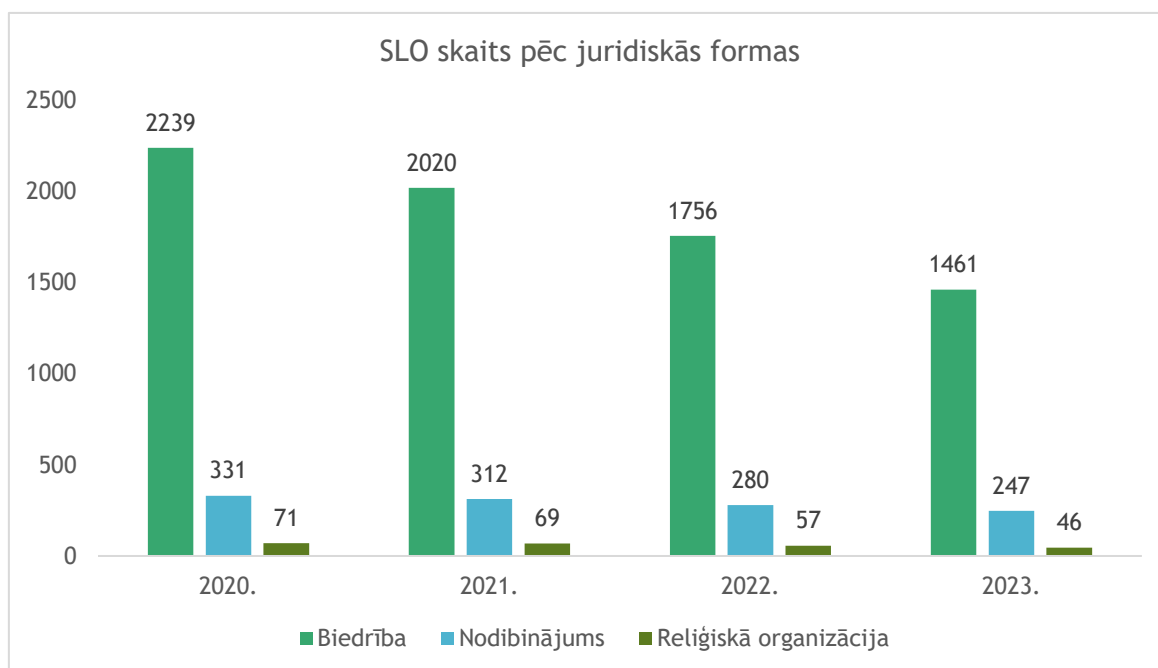
pastiprinājis SLO darbības uzraudzības procesus, rūpīgāk izvērtējot, vai organizācijas patiesi darbojas sabiedriskā labuma interesēs.

Organizācijas var izvēlēties atteikties no SLO statusa dažādu iemeslu dēļ, piemēram:

- **Administratīvais slogs:** SLO statusa uzturēšana prasa regulāru pārskatu iesniegšanu un atbilstību noteiktiem kritērijiem.
- **Darbības izmaiņas:** Ja organizācijas darbības mērķi mainās tā, ka tie vairs neatbilst sabiedriskā labuma darbības jomām, organizācija var izvēlēties atteikties no SLO statusa.
- **Finanšu apsvērumi:** Ja organizācija secina, ka SLO statusa priekšrocības, piemēram, ziedojumu piesaiste ar nodokļu atlaidēm, nesniedz gaidīto finansiālo labumu, tā var lemt par atteikšanos no šī statusa.

VID uzsver, ka SLO statuss uzliek organizācijām atbildību ievērot normatīvo aktu prasības un nodrošināt sabiedrībai iespēju iepazīties ar ziedoto līdzekļu izlietojumu. Ja organizācija nespēj vai nevēlas izpildīt šīs prasības, tā var lemt par atteikšanos no SLO statusa.

Atteikšanās no SLO statusa nenozīmē vienlaicīgu organizāciju darbības pārtraukšanu. Daļa organizāciju turpina savu darbību bez SLO statusa, tādējādi pielāgojoties savām iespējām un izvairoties no stingrākas pārraudzības, ko nosaka SLO statusa regulējums, bet vienlaikus zaudējot arī priekšrocības, kuras sniedz SLO statuss. Tas nereti liecina par organizāciju stratēģisku izvēli, ņemot vērā normatīvo aktu prasības un organizācijas darbības mērķu specifiku.

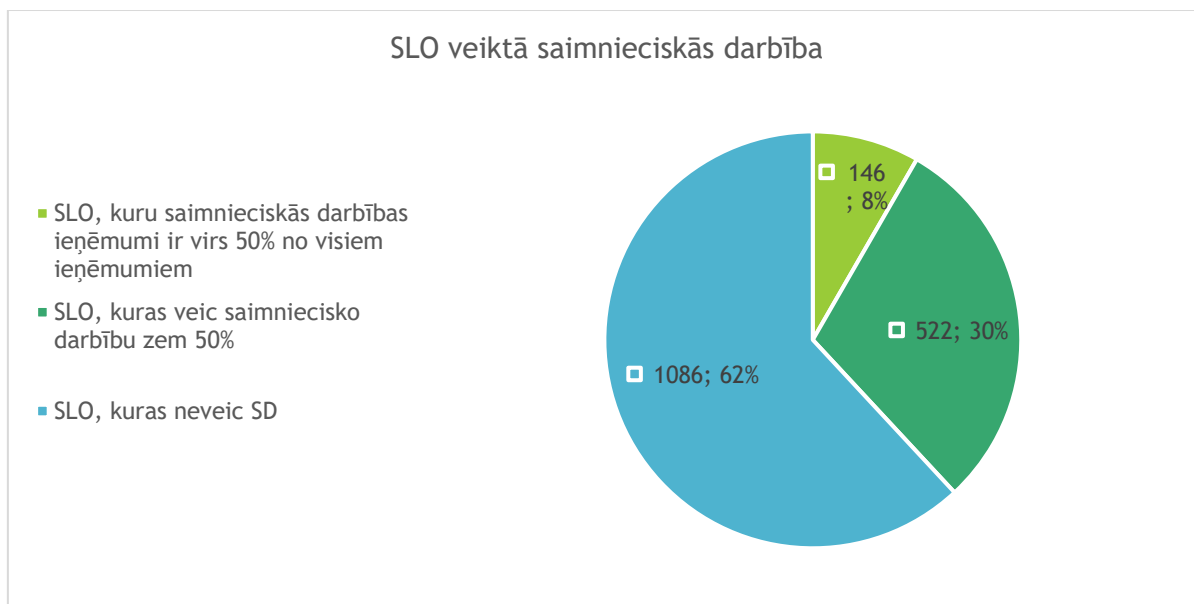
3.grafiks. SLO skaits 2020. - 2023.gadā pēc juridiskās formas. Avots: VID dati

Izvērtējot SLO pēc juridiskās struktūras, no kopējā SLO skaita - 2023. gadā lielāko daļu veidoja biedrības - kopumā 1461, kam sekoja 247 nodibinājumi un 46 reliģiskās organizācijas. Latvijas Republikas Uzņēmuma reģistrā 2023. gadā kopumā bija reģistrētas 25 024 biedrības, 1 631

nodibinājums un 1 279 reliģiskās organizācijas. Vislielākais SLO īpatsvars ir nodibinājumu segmentā - 17,2% no nodibinājumiem ir SLO statuss; 5,8% no biedrībām ir SLO statuss un 3,6% no visām reliģiskām organizācijām ir SLO statuss. (3.grafiks)

3.1. SLO VEIKTĀ SAIMNIECISKĀ DARBĪBA

Lielākā daļa SLO (62%) saimniecisko darbību neveic. Tikai 9% no visām SLO saimnieciskās darbības ieņēmumi ir virs 50% no visiem ieņēmumiem (skatīt 4. grafiku).

4.grafiks. SLO veiktā saimnieciskā darbība 2023.gadā. Avots: VID dati.

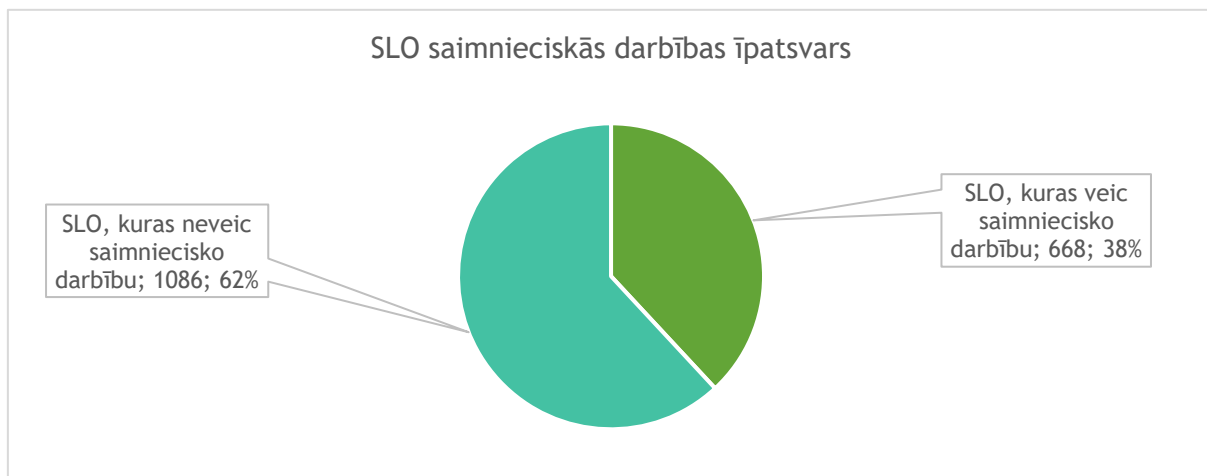
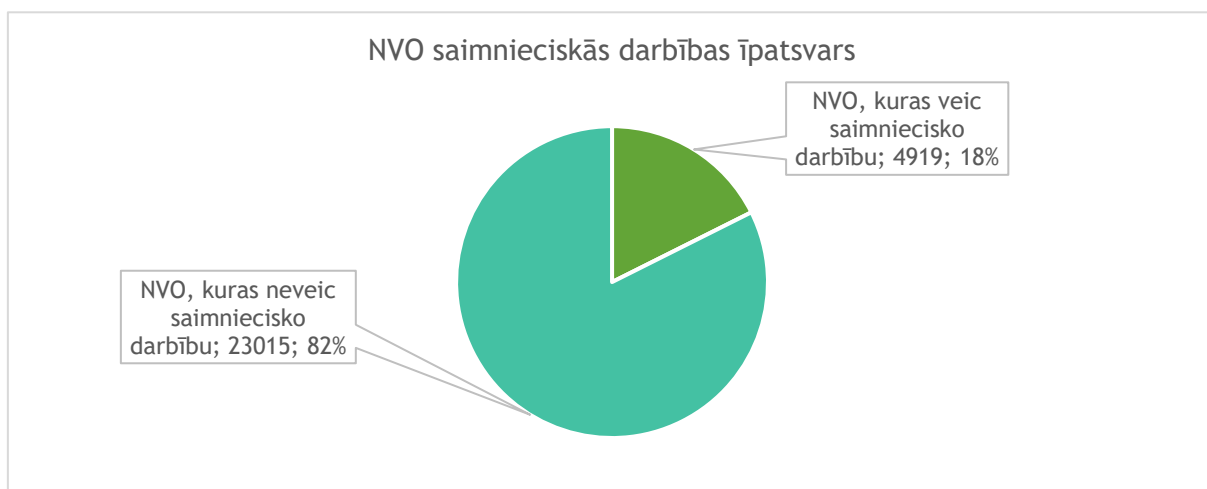
Saimnieciskās darbības dati liecina, ka SLO ir dažādi darbības modeļi - katrai grupai ir savas priekšrocības un izaicinājumi. SLO, kas neveic saimniecisko darbību, ir atkarīgas no ārējiem resursiem (piemēram, dotācijām, ziedojumiem), ja netiek pietiekami piesaistīti ziedojumi. Savukārt SLO, kas veic saimniecisko darbību, ir ekonomiski neatkarīgākas, taču tām jānodrošina, lai saimnieciskā darbība nekļūtu par pamatdarbību.

SLO, kas veic saimniecisko darbību virs 50%, ir nepieciešams nodrošināt, ka šī darbība netraucē galveno sabiedriskā labuma mērķu īstenošanai. SLO likumā⁴ noteikts, ka SLO ir pienākums izlietot savu mantu un finanšu līdzekļus, tajā skaitā arī saimnieciskās darbības ienākumus statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem mērķiem, vienlaikus ievērojot noteikto SLO ieņēmumu izlietošanas proporciju. Ja SLO saņemto ziedojumu kopsumma kalendārajā gadā pārsniedz 12 minimālās mēneša darba algas, šai organizācijai ir pienākums ne mazāk kā 75 procentus no šīs kopsummas, ko veido attiecīgajā kalendārajā gadā izlietotie ziedojumi un ieņēmumi no tās saimnieciskās darbības, kurai piemēro nodokļu atvieglojumus, izlietot tikai tai sabiedriskā labuma darbības jomai, kura minēta lēmumā par SLO statusa piešķiršanu. Tāpat SLO likums paredz aizliegumu SLO sadalīt savu mantu un finanšu

⁴ SLO likuma 11.pants. Sabiedriskā labuma organizācijas mantas un finanšu līdzekļu izlietošanas ierobežojumi

līdzekļus starp dibinātājiem, valdes vai citu pārvaldes institūciju locekļiem, arī gadījumos, kad labums tiek gūts netieši. Attiecīgi SLO jāievēro normatīvā akta regulējums un jābūt caurskatāmai darbībai attiecībā uz savas darbības rādītāju atspoguļošanu.

Salīdzinot SLO un NVO īpatsvaru saimnieciskās darbības veikšanā, var secināt, ka NVO ar SLO statusu ir ievērojami aktīvākas - 38% no SLO nodarbojas ar saimniecisko darbību, kamēr šis rādītājs NVO vidū ir tikai 18% (5.grafiks). SLO bieži ir nepieciešami papildu finanšu resursi, lai atbalstītu savas sabiedriskā labuma aktivitātes. Saimnieciskā darbība var nodrošināt stabilu ieņēmumu avotu, kas palīdz segt SLO darbības izmaksas un veicināt ilgtspējību.

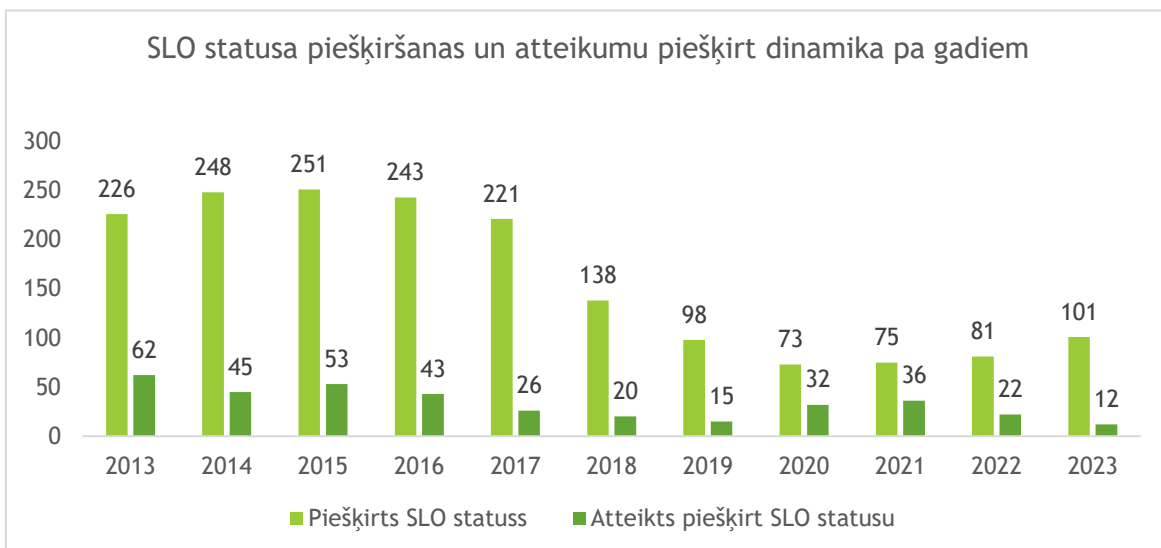
5.grafiks. NVO un SLO veiktā saimnieciskās darbības īpatsvars salīdzinājumā. 2023.gadā. Avots: VID dati.

SLO pati par sevi (un tās biedri) nav saimnieciskās darbības aktivitāšu labuma guvējs⁵, SLO tiek veidota ar mērķi sniegt sabiedrisko labumu un, lai finanšu līdzekļus novirzītu sabiedriskā labuma mērķiem.

⁵ SLO likuma 2.panta 2.daļa nosaka, ka par sabiedriskā labuma darbību nav uzskatāma darbība tādā apjomā, kādā tā vērsta uz biedrības un nodibinājuma biedru vai dibinātāju un ar tiem saistītu personu privāto interešu un vajadzību apmierināšanu, izņemot darbību, ko veic biedrība vai nodibinājums, kas dibināts un darbojas, lai aizstāvētu sociāli mazaizsargāto personu grupu un trūcīgo personu un ģimeņu tiesības un intereses.

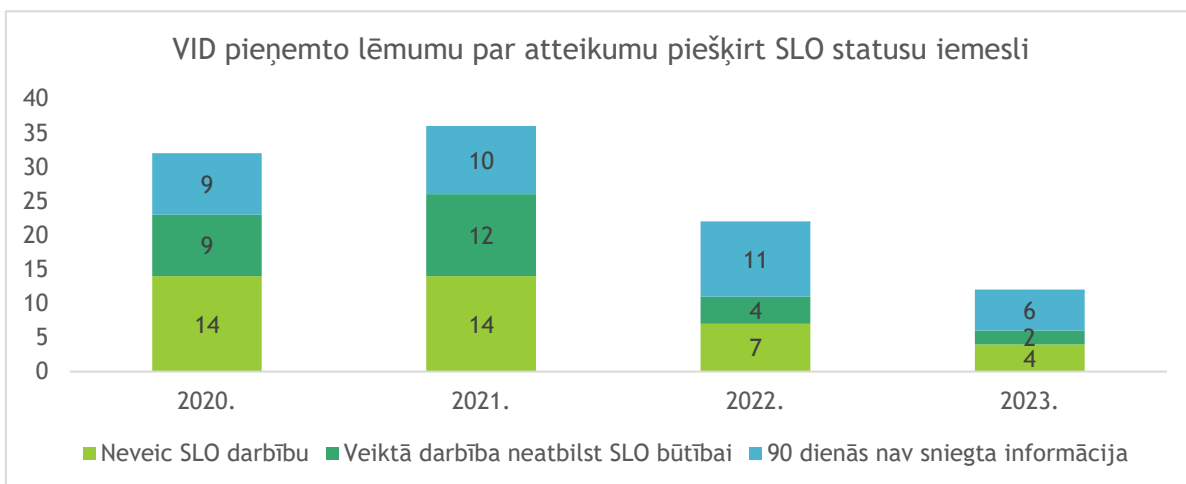
3.2. SLO STATUSA PIEŠĶIRŠANAS UN ATŅEMŠANAS TENDENCES

Pēdējo trīs gadu laikā novērojama pakāpeniska piešķirto SLO statusu skaita pieauguma tendence. Īpaši izceļams ir 2023. gads, kad SLO statuss tika piešķirts par 20 organizācijām vairāk nekā 2022. gadā (6.grafiks). Savukārt 2020. gads raksturojams kā periods, kad piešķirto SLO statusu skaits samazinājās līdz 73. SLO kandidātu skaits 2020. gadā samazinājās, jo COVID-19 ierobežojumi ievērojami mazināja jebkādas sabiedriskā labuma aktivitātes.

6.grafiks. SLO statusa piešķiršanas un atteikumu piešķirt dinamika pa gadiem, 2013. - 2023.gads. Avots: VID dati.

Var secināt, ka, neskatoties uz kopējā SLO skaita samazinājumu pēdējos gados, organizāciju vēlme un interese sniegt sabiedrisko labumu, kā arī iegūt SLO statusu, nav mazinājusies. Gluži pretēji - 2023. gada dati liecina par ievērojamu interesi no to NVO puses, kuru mērķis ir sabiedriskā labuma sniegšana.

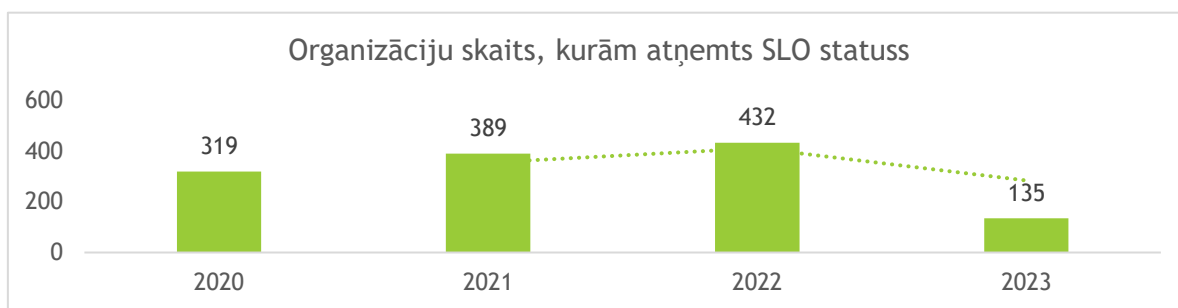

7.grafiks. VID pieņemto lēmumu par atteikumu piešķirt SLO statusu vai jomu iemesli, 2020. -2023.gads. Avots: VID dati

2023. gadā SLO statusa piešķiršana tika atteikta 12 NVO, savukārt 2022. gadā atteikumu skaits bija gandrīz divas reizes lielāks - 22 NVO. Šī tendence norāda, ka NVO rūpīgāk izvērtējušas savu darbības atbilstību SLO statusa piešķiršanas kritērijiem vēl pirms iesnieguma iesniegšanas. Puse no atteikumu

saņēmušajām NVO, normatīvajos aktos noteiktajās 90 dienās, nav sniegušas atbildi uz VID lūgto papildus informāciju par plānoto SLO darbību (skatīt 7.grafiku).

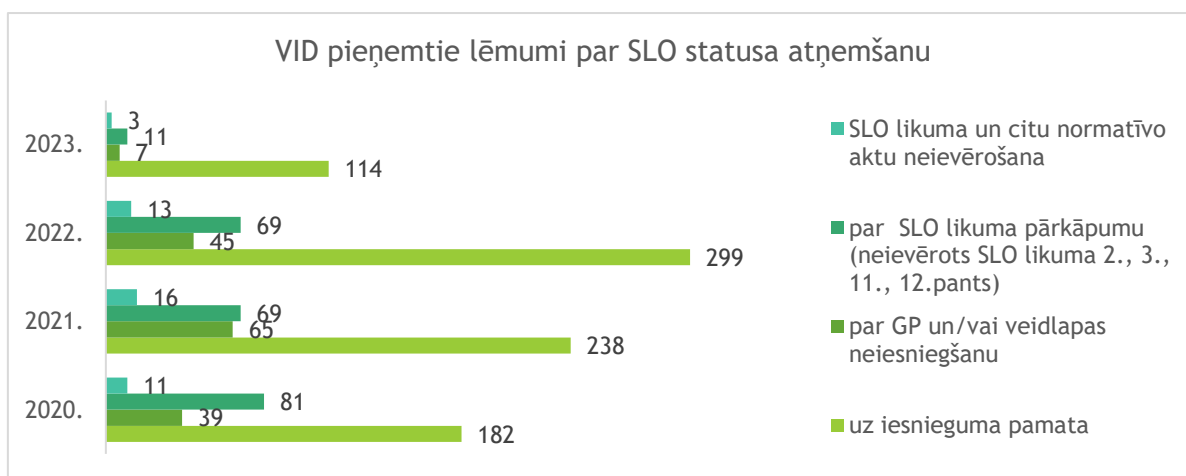
Četrām NVO atteikts piešķirt SLO statusu, jo tās vēl neveic tādu darbību, kas sabiedrībai sniedz labumu - NVO ir tikai plāni un nav skaidra rīcība mērķu sasniegšanai. Vienā gadījumā biedrības SLO darbība bija tikai plānošanas stadijā, vērtējot iespējas finansējuma piesaistei. Citā gadījumā organizācija, kas formāli darbojas sabiedriskā labuma jomā, faktiski nav veikusi šādu darbību - tās amatpersona vairāk attīsta personīgo hobiju un plāno izdot grāmatu, izmantojot biedrības resursus. Vēl kāda biedrība SLO statusu pieprasīja mēnesi pēc dibināšanas un nevarēja sniegt ieskatu par organizācijas nākotnes plāniem. Savukārt nodibinājums, kura dibinātājs ir komersants ar līdzīgu darbības jomu, arī varēja sniegt tikai vispārīgu ieskatu nākotnes plānos, turklāt tā pārstāvji nevarēja izskaidrot, kā tiks nodalīta organizācijas darbība no dibinātāja - komercsabiedrības.

8.grafiks. Organizāciju skaits, kurām atņemts SLO statuss, 2020.-2023.gads. Avots: VID dati

Laika posmā no 2020. līdz 2022. gadam tika novērota būtiska tendence - pakāpenisks organizāciju skaita pieaugums, kurām tika atņemts SLO statuss (8. grafiks). Savukārt 2023. gads iezīmējās kā pirmais gads, kad iepriekš novērotā pieaugošā tendence mainījās, un salīdzinājumā ar 2022. gadu organizāciju skaits, kurām tika atņemts SLO statuss, gada griezumā samazinājās vairāk nekā trīs reizes.

SLO statuss galvenokārt tiek atņemts uz pašu SLO iesnieguma pamata - 2023. gadā šādu organizāciju skaits bija 114, un tas ir mazākais skaits pēdējo četru gadu laikā (skatīt 9.grafiku).

9.grafiks. Iemesli SLO statusa atņemšanai, 2020. -2023.gads. Avots: VID dati

2022.gads bija pēdējo gadu laikā nozīmīgākais periods attiecībā uz SLO statusa atņemšanu uz pašu organizāciju iesnieguma pamata, jo šajā gadā statuss tika atņemts 299 organizācijām, kas ir augstākais rādītājs pēdējo četru gadu periodā.

Viens no iemesliem, kādēļ organizācijas atsakās no SLO statusa, ir VID veiktās pārbaudes, kuru laikā attiecīgajām SLO tiek norādīts uz sabiedriskā labuma darbības ļoti mazo vai nepietiekamo apjomu un aicināts izvērtēt statusa saglabāšanas nepieciešamību.

2023.gadā 11 organizācijām SLO statuss atņemts par SLO likuma 2., 3., 11., un 12.panta⁶ pārkāpumiem jeb nepietiekamu informācijas sniegšanu VID un finanšu līdzekļu izlietošanas ierobežojuma pārkāpšanu. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem 2023. gadā organizāciju skaits, kas pārkāpušas SLO likumu, ir būtiski samazinājies - vairāk nekā sešas reizes salīdzinājumā ar 2022. gadu. Ja 2022. gadā šādu organizāciju bija 69, tad 2020. gadā to skaits sasniedza 81. SLO likuma pārkāpumi 2023.gadā saistīti ar informācijas nesniegšanu par veikto sabiedriskā labuma darbību, kā arī pēc VID pieprasījuma netiek veikts pārskata precizējums, ja konstatētas būtiskas neatbilstības. Tāpat SLO nenorāda sabiedriskā labuma guvēju skaitu, iesniedz gada pārskatu bez skaitliskām vērtībām, netiek organizēti konkrēti pasākumi, aktivitātes sabiedriskā labuma darbības jomās, kā arī konstatēta SLO mantas un finanšu līdzekļu izlietošanas ierobežojuma pārkāpšana un proporcijas neievērošana.

2023. gadā septiņas organizācijas pēc VID atgādinājuma nav iesniegušas gada pārskatus un/vai veidlapu "Iepriekšējā gada darbības pārskats un turpmākās darbības plāns", līdz ar to nav iespējams konstatēt vai veikta sabiedriskā labuma darbība.

Trīs organizācijas nav ievērojušas citus SLO likuma pantus (izņemot SLO likuma 2., 3., 11., un 12.pantus⁷) vai citus normatīvos aktus: jaunizveidots jauniešu centrs no saņemtā ES projektu finansējuma izsniegusi aizdevumu organizācijas amatpersonai; cita biedrība novirzījusi līdzekļus tikai saimnieciskajai darbībai, taču nesniedzot sabiedrisko labumu plašākai sabiedrības daļai, un labumu guvuši tikai tās biedri. Vēl cita biedrība sadarbojusies ar uzņēmumu, kas iekļauts sankcijām pakļauto juridisko personu sarakstā un uz kuru attiecas noteiktās sankcijas. Turklāt organizācijas darbībā tika konstatētas aktivitātes, kas ir vērtējamas kā pretējas nacionālās drošības interesēm.

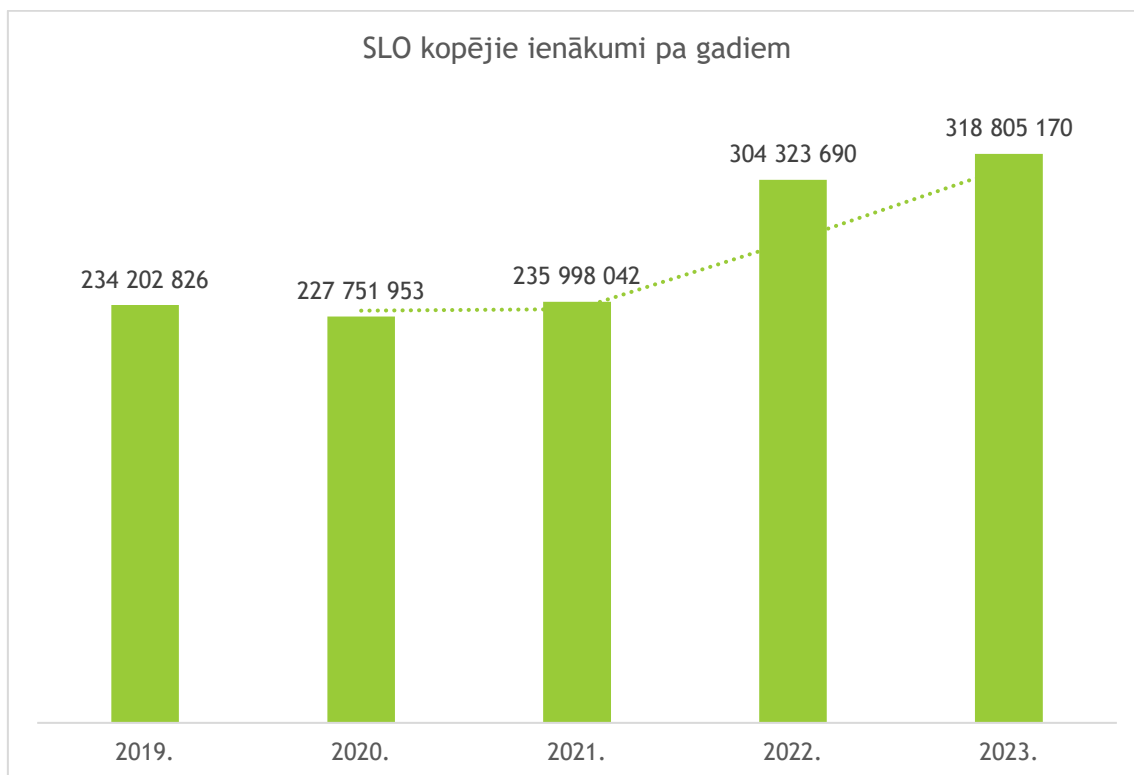
VID sniegtā informācija par SLK veiktajiem SLO uzraudzības pasākumiem un paveikto 2023. gadā liecina, ka kopumā organizētas 25 SLK sēdes un izskatīti 2127 SLO darbības pārskati (arī par iepriekšējiem gadiem). Rīkota arī ārkārtas SLK sēde.

3.3. SLO IEŅĒMUMI

⁶ 2.pants. Sabiedriskā labuma darbība, 3.pants. Sabiedriskā labuma organizācijas, 11.pants. Sabiedriskā labuma organizācijas mantas un finanšu līdzekļu izlietošanas ierobežojumi, 12.pants. Sabiedriskā labuma organizācijas darbības ierobežojumi

⁷ Atbilstoši VID metodikai par SLO pārkāpumu uzskaiti

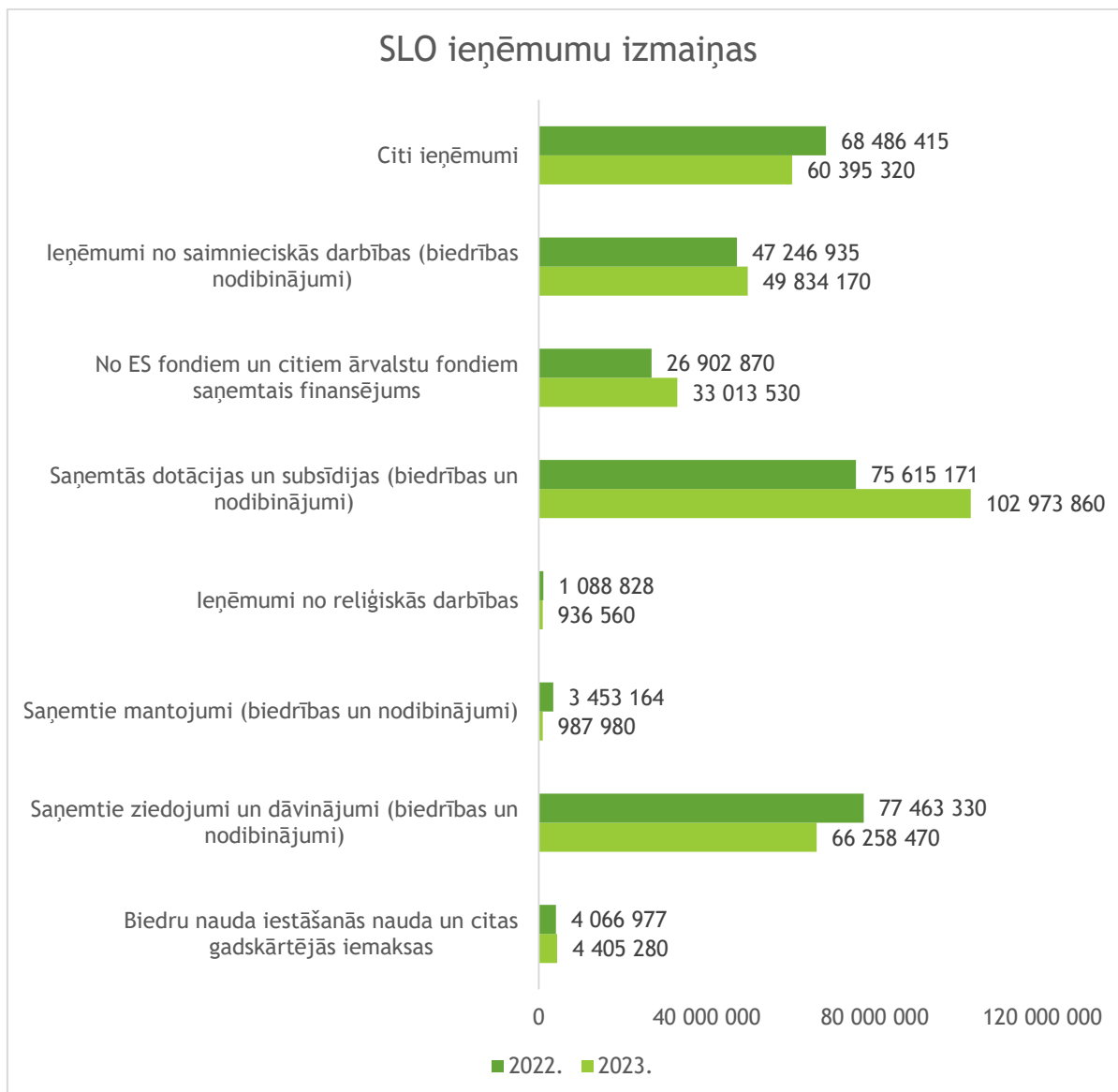
2023. gadā SLO ieņēmumi⁸ pieauga par 4.76% jeb 14,5 miljoniem *euro* līdz 318,8 milj. *euro*, tādējādi tika uzstādīts SLO ieņēmumu rekords (skatīt 10.grafiku)

10.grafiks. SLO kopējie ieņēmumi pa gadiem (euro), 2019.-2023.gads. Avots: VID dati

No 2019.gada līdz 2020.gadam SLO ieņēmumu līmenis svārstījās tikai nedaudz un 2020.gada kritumu varēja izskaidrot ar COVID-19 pandēmijas radītajām sekām. Savukārt, sākot ar 2022. gadu, SLO ieņēmumu līmenis ir ievērojami pieaudzis, ko var skaidrot ar straujo ziedojumu apjoma pieaugumu pēc kara darbības uzsākšanas Ukrainā. 2023. gadā kopējie ieņēmumi turpināja pieaugt.

⁸ Kopš 2022.gada 14. jūlijā stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 439 "Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošanu", kas paredz, ka SLO grāmatvedības uzskaitē jānodala organizācijas saimnieciskās darbības (ja organizācija tādu veic) uzskaitē no organizācijas statūtos noteikto mērķu sasniegšanas darbības. Attiecīgi, ja SLO veic saimniecisko darbību, tai jānodrošina atsevišķa saimnieciskās darbības uzskaitē.

11. grafiks. SLO ieņēmumu izmaiņas 2022.-2023.gads. Avots: VID dati

Izvērtējot 2023. gada SLO ieņēmumus pa veidiem (11. grafiks), ir redzams, ka būtiski pieauguši ieņēmumi “Saņemtās dotācijas un subsīdijas”. Ja iepriekšējā gadā subsīdijas un dotācijas sasniedza 75,6 milj. *euro*, tad 2023. gadā pieaugums ir par 36,18% jeb par 27,36 milj. *euro*, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, sasniedzot 103 milj. *euro* robežu. Tas norāda uz lielāku finansiālu atbalstu biedrībām un nodibinājumiem 2023. gadā, salīdzinot ar 2022. gadu, konkrētu projektu īstenošanai, piemēram, izglītības, kultūras vai sociālās palīdzības projektiem. Piemēram, 2023. un 2024. gadā ar Sabiedrības integrācijas fonda (turpmāk - SIF) atbalstu NVO kopā varēja realizēt 105 projektus, kuru mērķis ir stiprināt pilsoniskās sabiedrības ilgtspējīgu attīstību un demokrātiju Latvijā par kopējo summu 3,86 milj. *euro*. SIF pieejamie līdzekļi NVO atbalstam pēdējos gados ir palielinājušies. Konkursa ietvaros projektu īstenošanai 2025. gadā SIF pieejamais finansējums ir 2,5 milj. *euro*. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, par 2,63 milj. *euro* jeb 5,5% ir palielinājušies arī ieņēmumi no saimnieciskās darbības.

Vienlaikus ir samazinājušies saņemtie ziedojumi un dāvinājumi - attiecīgi par 14,7%. Samazinājumu varētu skaidrot ar īpaši straujo ziedojumu pieaugumu pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā 2022. gadā un nelielu "atslābumu" pēc straujās augšupejas 2023. gadā.

4. ZIEDOTĀJI SLO

Ziedojumu nodokļu atvieglojumi ziedotājiem, kas ziedo SLO, ir izveidoti ar mērķi veicināt SLO sabiedriskā labuma darbību, sabiedrības labklājību, kā arī atbalstīt nozīmīgas sabiedriskās iniciatīvas.

Latvijā ziedotājiem SLO ir paredzēti nodokļu atvieglojumi juridiskajām personām, savukārt fiziskajām personām ir iespēja iekļaut ziedotās summas Gada ienākumu deklarācijā kā attaisnotos izdevumus un saņemt iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk - IIN) atmaksu, tādējādi veicinot atbalstu sabiedriskā labuma mērķiem.

Latvijā uzņēmumiem (juridiskajām personām) ir pieejami trīs veidi nodokļu atvieglojumi par ziedojumiem SLO, kas samazina uzņēmuma ienākuma nodokļa (UIN) maksājumu.

1. **Ziedojumu atvieglojumi līdz 5% no iepriekšējā gada peļņas pēc nodokļiem:** Uzņēmums var neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, ja tā nepārsniedz 5% no iepriekšējā gada peļņas pēc nodokļiem.

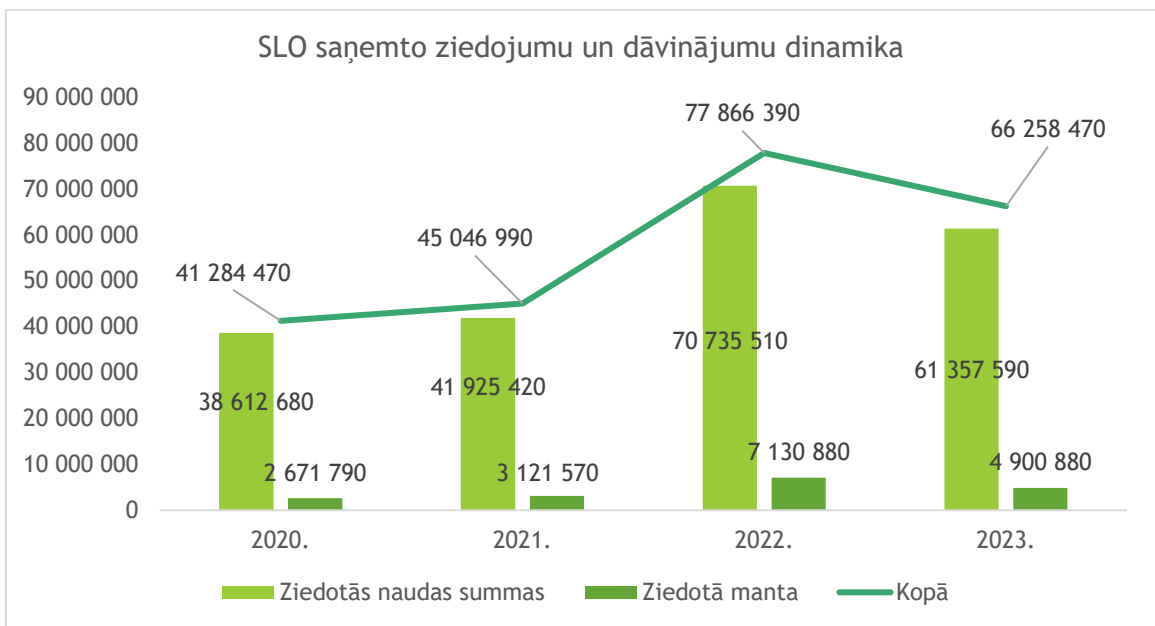
2. **Ziedojumi līdz 2% no iepriekšējā gada bruto darba samaksas:** Uzņēmums var neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, ja tā nepārsniedz 2% no iepriekšējā gada kopējās bruto darba samaksas, no kuras samaksāti valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi.

3. **Ziedojumi līdz 20% no taksācijas gada apliekamā ienākuma:** Uzņēmums var iekļaut ziedojumus attaisnotajos izdevumos, ja tie nepārsniedz 20% no maksātāja taksācijas gada apliekamā ienākuma, bet ne vairāk kā 600 *euro*.

Šie atvieglojumi veicina uzņēmumu iesaisti sabiedriskos labos mērķos un nodrošina fiskālu atbalstu organizācijām, kas veicina sabiedrības labklājību.

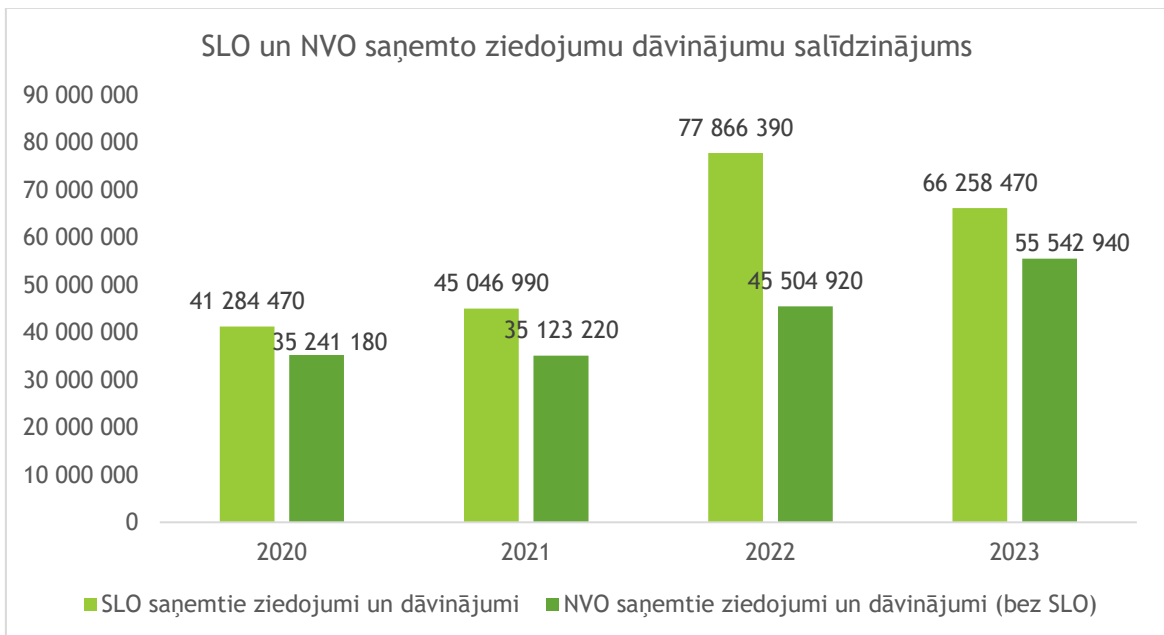
4.1. ZIEDOJUMU APJOMI

Neskatoties uz to, ka 2023. gadā SLO kopējais saņemto ziedojumu un dāvinājumu apjoms samazinājās par 14,7%, līdz 66,3 milj. *euro* (12. grafiks), jāuzsver, ka šis apjoms joprojām ir ievērojams. Salīdzinājumā ar 2021. gadu (kad vēl nebija sākusies Krievijas iebrukuma Ukrainā radītā ārkārtējā situācija un sākusies plaša mēroga ziedošanas kampaņas) 2023. gada ziedojumu līmenis ir par 47,1% augstāks. Tādējādi, pat, ņemot vērā ziedojumu samazinājumu pēc 2022. gada, 2023.gada salīdzinoši augstais ziedojumu līmenis liecina par noturīgu sabiedrības vēlmi atbalstīt SLO izvirzītos mērķus. Atbilstoši datiem 2023. gadā ziedotās naudas apjoms samazinājās par 13,3%, savukārt ziedotās mantas vērtība samazinājās par 31,2%, salīdzinot ar 2022. gadu.

12.grafiks. SLO saņemto ziedojumu un dāvinājumu dinamika (euro), 2020.-2023.gads. Avots: VID dati

Neskatoties uz to, ka no kopējā NVO skaita SLO ir tikai 6,3% (jeb 1 754 SLO), tās piesaista lielāku ziedojumu apjomu, pateicoties piešķirtajiem nodokļu atvieglojumiem. Šis fakts apliecina, ka ziedotājiem iespēja saņemt nodokļu atvieglojumus bieži ir izšķiroša, pieņemot lēmumu par ziedošanu. (13.grafiks).

13.grafiks. SLO un NVO saņemtie ziedojumi un dāvinājumi (euro), 2020.-2023.gads. Avots: VID dati

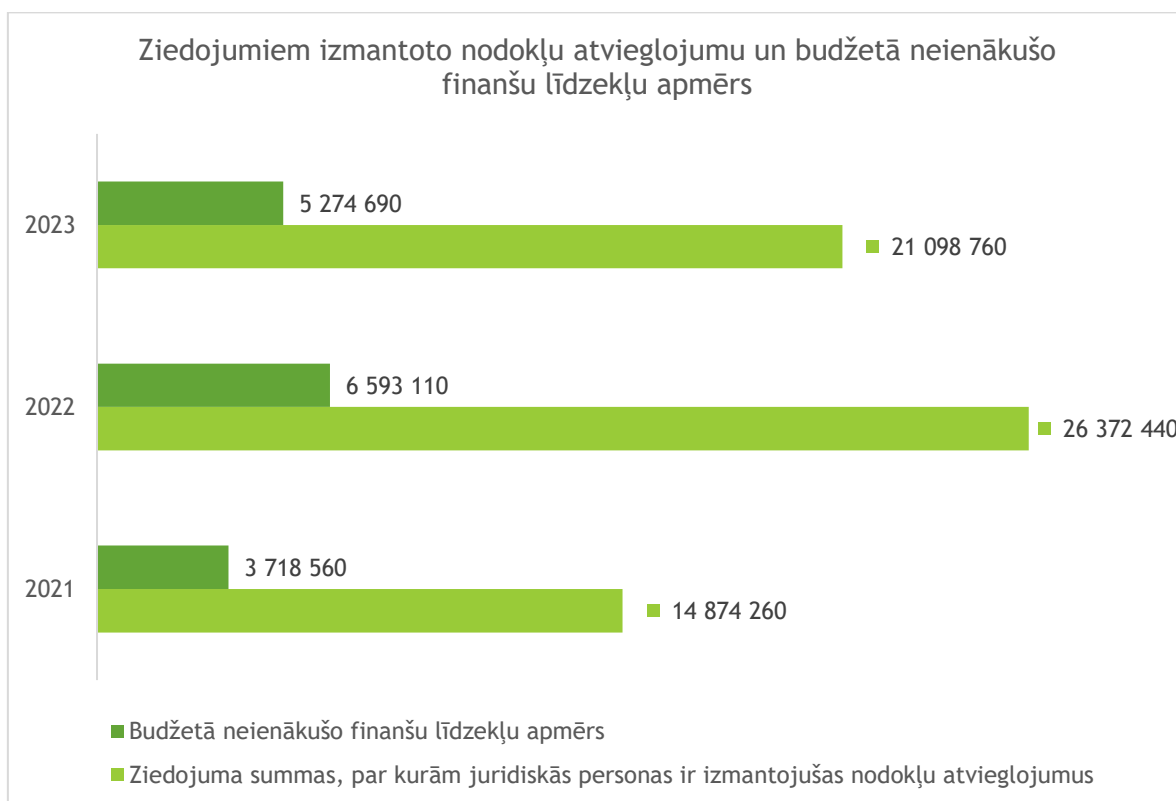
Vienlaikus ir arī daļa ziedotāju, kuriem būtiskākais ir NVO sektora atbalstīšana un sabiedrībai būtisku jautājumu risināšana, un viņi neuzskata nodokļu atvieglojumus par primāru motivāciju. NVO, kurām nav SLO statusa, (jeb 26 180 NVO), 2023. gadā ir piesaistījušas ziedojumus 55,5 milj. euro apmērā, un šajā segmentā ziedojumu apjoms salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir pieaudzis par aptuveni 22%. Savukārt SLO segmentā ziedojumu apjoms samazinājās par 14,9%. NVO ziedojumu pieaugums norāda uz pieaugošu sabiedrības uzticību un atbalstu šīm organizācijām un to mērķiem, neskatoties uz to, ka

tās nepiedāvā nodokļu atvieglojumus ziedotājiem un atšķirībā no SLO, to darbības uzraudzība netiek tik strikti kontrolēta.

Jebkurā gadījumā statistika parāda, ka sabiedrības atbalsts arvien vairāk tiek diversificēts starp dažāda veida organizācijām.

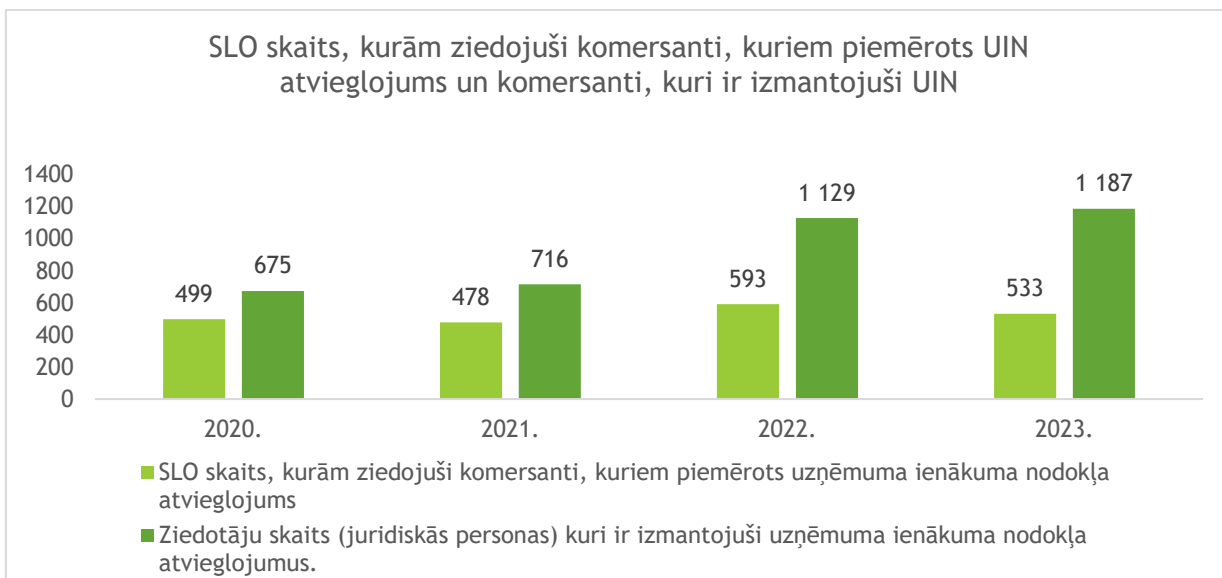
4.2. ZIEDOJUMIEM IZMANTOTO NODOKĻU ATVIEGLOJUMU APMĒRS

Kad ziedojumu apjoms pieaug, arī budžetā neienākušo līdzekļu apmērs palielinās, un otrādi. 2022. gadā, ziedojumu apjoms bija vislielākais - 26,4 milj. *euro*, un budžetā neienākušo finanšu līdzekļu sasniedza 6,6 milj. *euro*. 2023. gadā, ziedojumu apjoms samazinājās līdz 21,10 milj. *euro*, kas samazināja budžeta neienākušo finanšu līdzekļu apmēru līdz 5,3 milj. *euro* (kritums par aptuveni 20%). (14.grafiks)

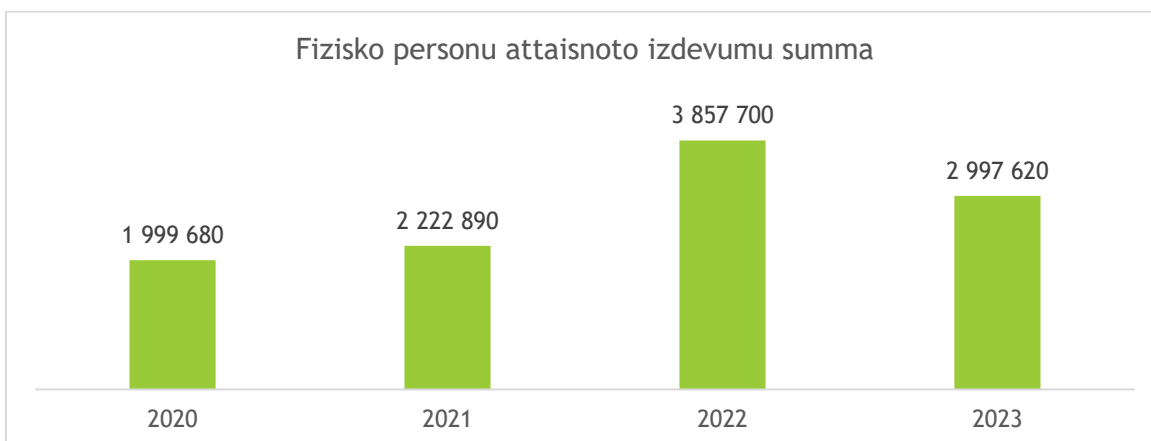
14.grafiks. Juridisko personu izmantotie nodokļu atvieglojumi un budžetā neienākušie finanšu līdzekļi (*euro*). 2021. - 2023.gads. Avots: VID dati.

Kopumā 2023.gadā - par 58 - pieaudzis juridisko personu ziedotāju skaits, kas izmantojušas nodokļu atvieglojumus, ziedojot SLO: pieaugums no 1129 juridiskām personām 2022.gadā līdz 1187 juridiskām personām - 2023.gadā (15.grafiks).

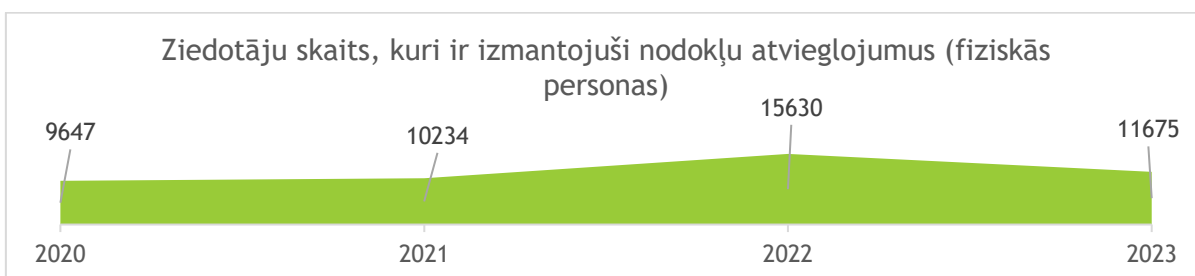
15.grafiks. SLO skaits, kurām ziedojuši komersanti un komersantu skaits, kuri ir izmantojuši UIN atvieglojumu. Avots: VID dati.

Lai arī pieaudzis juridisko personu skaits, kuri izmantojuši UIN atvieglojumus, tajā pašā laikā SLO skaits, kurām ziedots 2023.gadā ir samazinājies no 593 SLO 2022.gadā līdz 533 SLO 2023.gadā. SLO skaits, kurām komersanti ziedo, 2023.gadā joprojām bija lielāks nekā 2021.gadā, kad komersanti ziedoja 478 SLO.

16.grafiks. Fizisko personu attaisnotie izdevumi par ziedojumiem un dāvinājumiem (euro), 2020. - 2023.gads. Avots: VID dati.

VID dati, kas apskatāmi 16.grafikā, liecina, ka arī fizisko personu attaisnoto izdevumu par ziedojumiem un dāvinājumiem summa 2023.gadā samazinājās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu - no 3,8 milj. euro līdz trīs milj. euro.

17.grafiks. Ziedotāju skaits, kuri ir izmantojuši nodokļu atvieglojumus (fiziskās personas). Avots: VID dati.

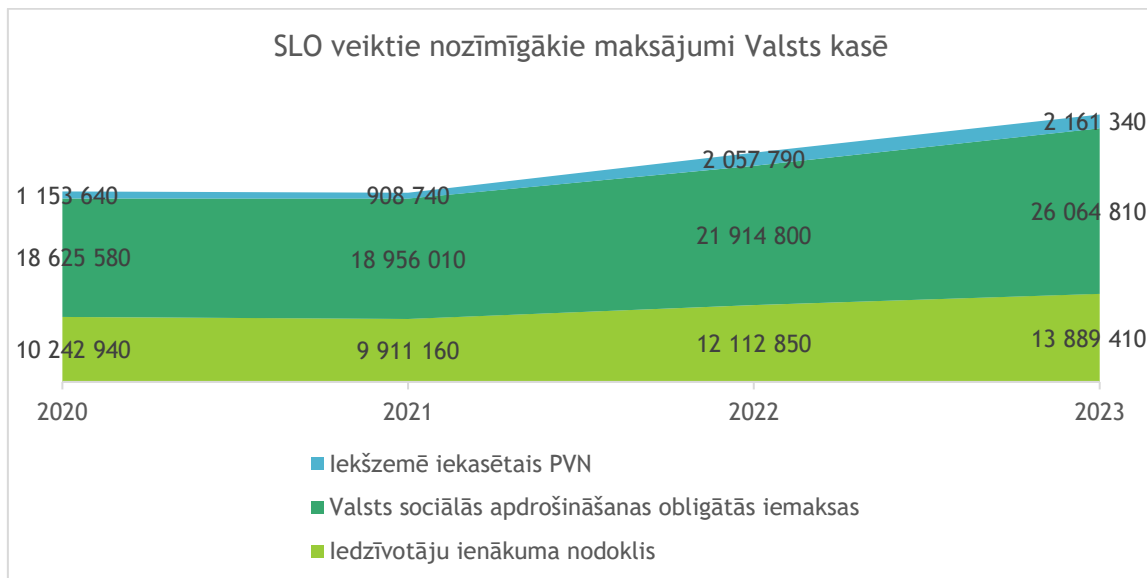
Arī fizisko personu ziedotāju skaits 2023.gadā samazinājies par četriem tūkstošiem - līdz 11 675 personām (17.grafiks). Tomēr 2023. gadā ziedojumu apjoms un ziedotāju skaits joprojām būtiski pārsniedza 2021. gada rādītājus - periodu pirms ziedojumu kampaņas uzsākšanas Ukrainas sabiedrības atbalstam. Līdz ar to var secināt, ka, neraugoties uz emocionālās ziedojumu kampaņas kulminācijas mazināšanos, kas bija raksturīga 2022. gadam, arī 2023. gadā fizisko ziedotāju skaits un ziedoto līdzekļu apjoms saglabājās augstā līmenī.

5. SLO SISTĒMĀ NODARBINĀTIE UN NOMAKSĀTIE NODOKĻI

SLO, lai nodrošinātu regulāru darbību un izpildītu savas funkcijas, nepieciešami cilvēkresursi, tāpēc tiek nodarbināti darbinieki. Līdz ar darbinieku nodarbināšanu SLO rodas pienākums aprēķināt un iemaksāt IIN un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (turpmāk - VSAOI).

SLO, kas veic saimniecisko darbību, var kļūt par pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk - PVN) maksātāju. Tomēr SLO, līdzīgi kā jebkuram citam iekšzemes nodokļa maksātājam, ir tiesības neregistrēties VID PVN maksātāju reģistrā, ja ar nodokli apliekamo preču piegāžu un pakalpojumu kopējā vērtība pēdējo 12 mēnešu laikā nepārsniedz 50 000 *euro*. Turklāt ar PVN netiek aplikta preču piegāde un pakalpojumu sniegšana, ja tā tiek veikta bērnu un jauniešu tiesību aizsardzības mērķu sasniegšanai⁹.

Papildus, atkarībā no SLO darbības veida, organizācijai var rasties pienākums aprēķināt un nomaksāt arī citus nodokļus, piemēram, UIN, transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokli, dabas resursu nodokli un citus.

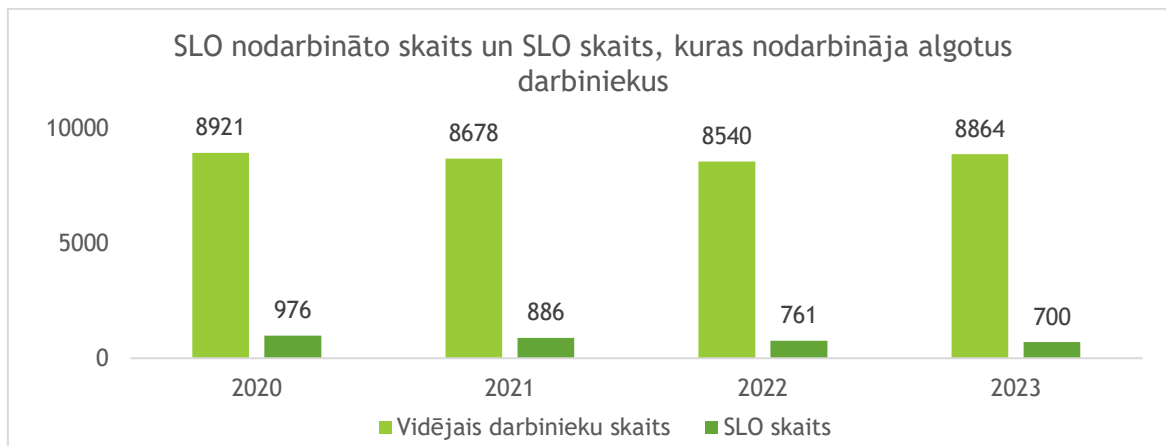

18.grafiks. SLO nozīmīgākie veiktie nodokļu maksājumi Valsts kasē (*euro*), 2020. - 2023.gads. Avots: VID dati.

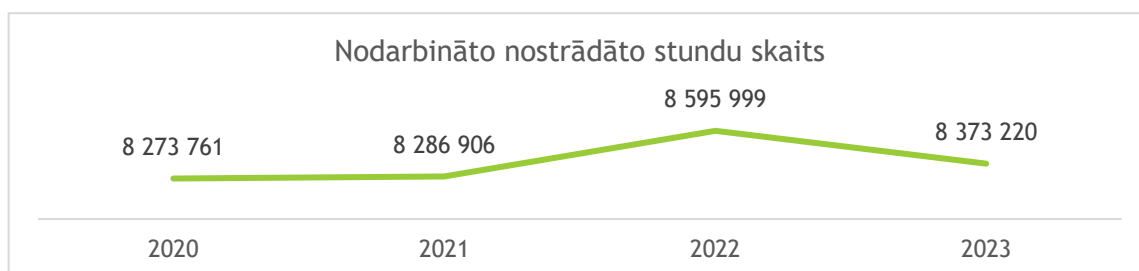
Lielākais nodokļu apjoms, ko SLO 2023.gadā ir iemaksājušas valsts budžetā, ir VSAOI - 26,1 milj. *euro*, IIN - 13,9 milj. *euro* un iekšzemē iekasētais PVN - 2,2 milj. *euro*. Kā redzams 18.grafikā, 2023.gadā ir

⁹ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.pants

notikušas ieņēmumu augšupejošas izmaiņas visos trīs nodokļu veidos, salīdzinot ar gadu iepriekš. Vislielākais kāpums fiksēts VSAOI segmentā - pieaugums par 4,15 milj. euro.

19.grafiks. SLO vidējais darbinieku skaits un SLO skaits, kuras nodarbināja algotus darbiniekus, 2019. - 2022.gads. Avots: VID VSAOI pieaugums atspoguļo uzņēmuma darbības vai nodarbinātības izmaiņas - darbinieku skaita palielināšanās, algu pieaugums vai darba slodzes un apmaksājamo darba stundu pieaugums. To arī apliecina 19.grafiks - nedaudz ir pieaudzis SLO nodarbināto skaits, vienlaikus samazinoties kopējam SLO skaitam, kas nodarbina darbiniekus - no 761 SLO 2022.gadā līdz 700 SLO 2023.gadā.

20.grafiks. SLO nodarbināto nostrādāto stundu skaits, 2020. - 2023.gads. Avots: VID dati

Nedaudz samazinājies arī SLO nodarbināto nostrādāto stundu skaits - par 2,3% salīdzinot ar 2022.gadu (20.grafiks), tomēr 2023.gada rādītājs ir par 1,2% augstāks nekā 2021.gadā. Līdz ar to var secināt, ka ir palielinājusies apmaksātās stundas likme.

No kopējā SLO skaita algotus darbiniekus attiecīgi nodarbina mazāk nekā puse jeb 39,9% SLO.
dati.

6. SLO AKTUALITĀTES

Latvijā ir būtiski pilnveidot SLO jomas normatīvo regulējumu, lai nodrošinātu sabiedriskā labuma procesu efektīvizēšanu. Būtiskākais ir precizēt SLO statusā esošo subjektu tiesību un pienākumu kopumu, nodrošinot, ka sabiedriskā labuma sistēmā darbojas tikai tādas SLO, kuru mērķis ir sabiedriskā labuma sniegšana.

Finanšu ministrijas vadībā tika izstrādāts informatīvais ziņojums "Par sabiedriskā labuma organizāciju darbību un attīstību" (turpmāk - Ziņojums), kas tika apstiprināts Ministru kabineta 2022. gada 29. novembra sēdē (protokols Nr. 61, 30. §).

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2022. gada 29. novembra sēdes protokollēmumā uzdotajiem uzdevumiem, tiek izstrādāts likumprojekts “Grozījumi Sabiedriskā labuma organizāciju likumā” (tiesību akta lietas ID TAP-23-TA-3173). Šis likumprojekts tiek veidots, ievērojot Ziņojumā paredzētās izmaiņas sabiedriskā labuma sistēmā. Vienlaikus ar grozījumiem Sabiedriskā labuma organizāciju likumā, nepieciešams virzīt arī grozījumus Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā. Tādējādi tiks noteikts, ka NVO ar SLO statusu ir tiesīgas saimnieciskajā darbībā iegūtos līdzekļus novirzīt SLO aktivitātēm bez uzņēmuma ienākuma nodokļa maksāšanas pienākuma. Cita starpā likumprojekts paredz vairākas būtiskas izmaiņas, tai skaitā **samazināt administratīvo slogu SLO, kuras nestrādā ar ziedojumiem un neveic dominējoši saimniecisko darbību**, kā arī tiek plānoti pasākumi, lai vienkāršotu un pāātrinātu SLK darbību, padarot to efektīvāku.

Likumprojekta izstrādes gaitā sabiedrības līdzdalības procesā ir saņemts ievērojams skaits priekšlikumu un balstoties uz tiem, tiek veikta likumprojekta precizēšana un saskaņošana. Vienlaikus, saskaņā ar Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes 2024. gada 27. novembra sēdes protokolu Nr. 9, Tieslietu ministrijai līdz 2025. gada 1. jūnijam ir jāizstrādā risinājumi attiecībā uz biedrībām un nodibinājumiem, kas neatbilst pašreizējām sektora prasībām, un minētā uzdevuma izpilde ir būtisks priekšnoteikums likumprojekta turpmākajai virzībai, kas var notikt tikai pēc šo risinājumu pieņemšanas.

Ņemot vērā paralēli izstrādājamus risinājumus un citus apstākļus, likumprojekta tapšanas process ir ieildzis, taču tādējādi tiks nodrošināta tā saskaņotība un kvalitatīva un ilgtspējīga SLO darbības regulējuma izstrāde.

I.Vitenburga 26157795